

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

จากนโยบายของรัฐบาลได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาเมืองหลักและเมืองรองในส่วนภูมิภาคต่างๆ ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาภาค ในอันที่จะช่วยกระจายความเจริญออกไปสู่พื้นที่ชนบทข้างเคียง มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก คือ ชลบุรี ระยองและฉะเชิงเทรา ให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักของประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อต้องการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไปสู่พื้นที่ส่วนภูมิภาค โดยให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมหลัก และอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง
2. เพื่อให้พื้นที่ดังกล่าว เป็นตัวสกัดกั้นการอพยพประชากรที่เข้ามาสู่กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะช่วยชะลอการเจริญเติบโตและช่วยลดความแออัดของกรุงเทพมหานครได้
3. สร้างความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะได้รับผลประโยชน์ในการส่งสินค้าออกไปยังต่างประเทศ โดยไม่ผ่านกรุงเทพมหานครอีกต่อไป ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาความเจริญต่างๆ ไปสู่ภูมิภาคที่ล้าหลัง

นอกจากนี้ แผนพัฒนาฯ ได้กำหนดให้เมืองชลบุรีเป็นเมืองหลัก มีบทบาท หน้าที่ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง การค้าและการบริการของภาคตะวันออก เมืองระยองและฉะเชิงเทราพร้อมทั้งชุมชนชนบทในพื้นที่ 3 จังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเป็นเมืองรอง และได้มีการกำหนดโครงการการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกขึ้น ประกอบด้วยโครงการประเภทต่างๆ มากมาย ซึ่งครอบคลุมถึงสาขาการพัฒนาที่สำคัญ คือ อุตสาหกรรม การพัฒนาเมือง บริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม และการท่องเที่ยว ซึ่งคาดว่าจะมีผลกระทบต่อการสร้าง ความเจริญ

ให้กับจังหวัดชลบุรีและจังหวัดใกล้เคียงในภาคตะวันออก โดยเฉพาะเขตชุมชนเมืองต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ที่มีการพัฒนาของจังหวัดชลบุรี ซึ่งรัฐได้ดำเนินการลงทุนพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานแล้วและได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นเขตเศรษฐกิจใหม่ของประเทศ และดำเนินการพัฒนาต่อเนื่องเกี่ยวกับเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค จัดได้ว่าเป็นการพัฒนาพื้นที่เฉพาะซึ่งมีการสานต่อโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard) ให้เป็นฐานเศรษฐกิจใหม่ของประเทศทางด้านอุตสาหกรรมที่จะนำประเทศไปสู่การพัฒนาพื้นที่ในเขตอิทธิพลและพื้นที่อื่นซึ่งมีความสัมพันธ์กันในอนาคต พื้นที่ที่มีบทบาทในการผลักดันประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industry Country : NIC) ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ดังนั้นจึงต้องพัฒนาบทบาทการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งต้องมีการคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศเพื่อการขนส่งสินค้าทั้งภายในประเทศและการส่งออกต่างประเทศโดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานคร แต่อย่างไรก็ตามอาชีพส่วนใหญ่ของประชากรในภาคก็ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม แผนพัฒนาระบบการผลิต การตลาดและการสร้างงาน ก็ยังคงต้องคำนึงถึงบทบาททางด้านเกษตรกรรม เน้นการผลิตทางการเกษตรทั้งปริมาณและคุณภาพเพื่อการส่งออกและป้อนโรงงาน

นโยบายการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้กำหนดให้ฉะเชิงเทราเป็นเมืองศูนย์กลางบริหารราชการแห่งใหม่ มีการจัดตั้งโครงการศูนย์ราชการแห่งใหม่ในกิ่งอำเภอท่าตะเกียบ-สนามชัยเขต เนื่องจากจังหวัดฉะเชิงเทรามีความได้เปรียบเชิงทำเลที่ตั้งซึ่งอยู่ติดกับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และเป็นจุดเชื่อมโยงของภาคตะวันออกกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันพบว่าชุมชนต่างๆ ในจังหวัด มีการเปลี่ยนแปลงและการเติบโตอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงมีความสำคัญที่จะต้องศึกษาระบบชุมชนเมืองของจังหวัด เพื่อหาศักยภาพในการพัฒนาของชุมชนต่างๆ โดยการเปรียบเทียบและจัดลำดับของความสำคัญของชุมชนเมือง ซึ่งการศึกษาระบบ

ชุมชนเมืองของจังหวัดนี้จะทำให้สามารถวางแผนรองรับการเติบโตของชุมชนเมืองต่างๆ ให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนา ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเมืองในจังหวัดฉะเชิงเทรา
2. วิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ขนาด และขอบข่ายการบริการของแต่ละชุมชนในจังหวัด เพื่อหาศักยภาพในการพัฒนาของแต่ละชุมชน
3. ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนเมืองกับโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
4. เพื่อจัดลำดับ ความสำคัญ (Hierachy) และเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนของจังหวัดฉะเชิงเทราในอนาคต

1.3 ขอบเขตการศึกษา

แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1. ระดับอำเภอ โดยทำการศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้
 - 1.1 ลักษณะด้านกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้งและเขตการปกครอง ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ สภาพทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัด การชลประทาน โครงข่ายการคมนาคมและการขนส่ง
 - 1.2 ลักษณะด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงสร้างผลผลิตมวลรวม โครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างภาคอุตสาหกรรมและการค้าการบริการ
 - 1.3 ลักษณะประชากร ได้แก่ ขนาดและการกระจายตัวของประชากร ความหนาแน่นของประชากร การเปลี่ยนแปลงและอัตราการเติบโตของประชากร
 - 1.4 ลักษณะด้านสังคม ได้แก่ การศึกษา ศาสนา การสาธารณสุข

1.4 ลักษณะด้านสังคม ได้แก่ การศึกษา ศาสนา การสาธารณสุข

2. ระดับชุมชน ทำการศึกษาชุมชนเมืองของจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประกอบด้วย เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 1 แห่ง และสุขาภิบาล 20 แห่ง โดยทำการศึกษาชุมชนเมืองจำนวนรวม 22 แห่ง ทำการศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 ลักษณะด้านกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้ง ภูมิประเทศ ระบบสาธารณูปโภค ได้แก่ โครงการขุดลอกคลองน้ำท่วมชุมชน ระบบประปา และระบบสาธารณสุข ได้แก่ สถานศึกษา โรงพยาบาล ศาสนสถาน ตลาดสด สวนสาธารณะพักผ่อน

2.2 ด้านเศรษฐกิจ การคลังของชุมชน ได้แก่ ปริมาณรายได้และรายจ่ายของชุมชน รวมทั้งเงินอุดหนุนภายในชุมชน

2.3 ด้านประชากร จำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากร การเปลี่ยนแปลงและอัตราการเติบโตของประชากร

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาทฤษฎีแนวความคิดรวมทั้งงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

2. เก็บรวบรวมข้อมูลทางทุติยภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ซึ่งทำการศึกษาทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร ตลอดจนสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนโยบายของรัฐ จากเอกสารของหน่วยงานราชการและเอกชน

3. ศึกษาสภาพการพัฒนาของชุมชน เทศบาลและสุขาภิบาลในจังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งการสำรวจภาคสนาม และเก็บบันทึกข้อมูลต่างๆ จากการสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์บทบาทและศักยภาพ ทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเมือง

4. วิเคราะห์โครงการขุดลอกคลองน้ำท่วมซึ่งเป็นตัวเชื่อมโยงชุมชนต่างๆ ของจังหวัดฉะเชิงเทรากับ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

5. นำข้อมูลต่างๆ มาศึกษาวิเคราะห์ ประมวลผล และหาความสัมพันธ์ เรียงลำดับความสำคัญของชุมชนต่างๆ ที่ศึกษา

6. เสนอแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเมืองในจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งมีส่วนเชื่อมโยงหรือสอดคล้องกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้รับจากการสำรวจ การสังเกตและการสัมภาษณ์ในภาคสนาม ในพื้นที่ชุมชนต่างๆ ในด้าน โครงข่ายและการบริการสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secandary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูล ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และ ประชากร จากข้อมูลสถิติ แผนที่ เอกสารรายงานที่เกี่ยวข้องทางราชการ และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีที่มาจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ
- สำนักงานทะเบียนราษฎร
- สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดฉะเชิงเทรา
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
- สำนักงานแรงงานจังหวัดฉะเชิงเทรา
- ที่ว่าการอำเภอต่าง ๆ
- ที่ว่าการเทศบาล และสุขาภิบาลต่าง ๆ ในจังหวัด
- กรมการผังเมือง

- การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

1.6 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ด้านกายภาพ ลักษณะที่ตั้ง ภูมิประเทศ โครงข่ายคมนาคม ถนนสายหลักและถนนสายรอง ความสะดวกและการเข้าถึง

ด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ผลผลิตของเศรษฐกิจหลักและแรงงานของพื้นที่ในสาขาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าและบริการ เขตอิทธิพลของชุมชนในด้านการซื้อสินค้าและการใช้บริการ รายได้ของท้องถิ่น เงินอุดหนุน

โครงสร้างพื้นฐาน โครงข่ายและบริการของถนนสายหลักสายรอง ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ การสื่อสาร สถานศึกษา สาธารณสุข ศาสนาสถาน ตลาดสด สวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

ประชากร จำนวนประชากรและครัวเรือน ความหนาแน่น อัตราการขยายตัว

วิเคราะห์ข้อมูลและทำการประมวลผลข้อมูล โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ เช่น การหาอัตราส่วนร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย ความหนาแน่น สหสัมพันธ์แบบเมตริก สมการถดถอยเชิงเส้นตรง

จัดลำดับความสำคัญของชุมชน (urban hierarchy) และเสนอแนวทางการพัฒนา

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และการเปลี่ยนแปลง ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ของชุมชนเมือง
2. ทราบแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง การเติบโตของชุมชนเมืองในจังหวัดฉะเชิงเทรา
3. ทราบลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองต่างๆ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
4. เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาชุมชนเมืองต่างๆ ให้ เชื่อมโยงและสอดคล้องกับการพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคตะวันออก